

УДК

ДОСЯГНЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ РЕКРЕАЦІЙНИХ ТЕРИТОРІЙ ЕКОНОМІЧНИМИ СПОСОБАМИ

В.М. Опара

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

С.О. Винограденко

Харківський національний аграрний університет імені В.В. Докучаєва

Економіка України перебуває сьогодні під впливом трансформаційних процесів, що супроводжуються істотними реформами. Досягнення сталого розвитку держави можливе за умови досягнення сталого розвитку її регіонів. При цьому слід обов'язково дотримуватися інтересів усіх регіонів, особливо суміжних між собою, і діяти на принципах гармонійного просторового розвитку [1-3].

Базовим принципом сталого (збалансованого) розвитку території є виконання завдань та досягнення цілей в економічному, соціальному та екологічному напрямках. Виконання завдань та досягнення цілей сталого (збалансованого) розвитку повинно відбуватися не відокремлено, а комплексно, гармонійно, поєднуючи всі визначальні напрями розвитку території. Систему критеріїв, які використовуються для кількісної оцінки економічних явищ і процесів, доцільно розглядати як предмет дослідження економічного розвитку рекреаційної території [4]. У 1992 році на Саміті Землі було прийнято рішення про важливість ролі індикаторів в оцінці досягнення сталого (збалансованого) розвитку задля забезпечення національних інтересів та досягнення гармонійного розвитку на глобальному рівні. Національна стратегія сталого розвитку передбачає розроблення стратегії та досягнення цілей сталого розвитку і на регіональному рівні.

З метою забезпечення найповнішого відображення формування індикаторів сталого розвитку слід здійснювати на основі таких принципів:

- використання показників на регіональному рівні;
- відображають основну мету – прогрес у досягненні сталого розвитку;
- зрозумілість, чіткість і недвозначність;

- здійснюються у межах потужності національного уряду, з урахуванням часових, технічних і інших обмежень;
- концептуально обґрунтовані;
- обмежені за кількістю, залишаючись відкритими і володіючи властивістю адаптуватися до майбутніх подій;
- максимально досягати міжнародного консенсусу.

Основні індикатори повинні відображати три виміри забезпечення сталого розвитку: економічний, соціальний і екологічний.

На основі досліджень матеріалів із оцінки індикаторів сталого розвитку [1-3], принципів сталого розвитку і тенденцій розвитку рекреаційної сфери нами здійснено адаптацію економічних індикаторів до умов України (табл.1).

1. Структура індикаторів сталого розвитку рекреаційних територій в економічному напрямі

Напрямок	Розділ	Індикатори	Статистичні показники	Фактори, які впливають на показники
Економічний	Економічна структура	Регіональний ВВП	ВВП на душу населення ВВП за категоріями кінцевого використання Структура ВВП за категоріями доходу Валовий регіональний продукт Валовий регіональний продукт на одну особу	Обсяги споживання Обсяги державних закупівель, продуктивність праці Середня ставка за кредитами Облікова ставка Мито, ПДВ, квоти, акциз Ставки податків Ліцензування.
		Торговельний баланс	Обсяги в'їзного рекреаційного споживання (надходження від іноземної (в'їзної) рекреації) Обсяги внутрішнього рекреаційного споживання (надходження від внутрішньої рекреації) Обсяги виїзного рекреаційного споживання	Конкурентоспроможність рекреаційних і туристичних послуг Міжнародні кредити Квотування, ліцензування, мито
			Доходи від: туристів, екскурсантів, рекреантів (тривалий період відпочинку), тих, хто відпочиває упродовж 1–2 днів	Наявність атракцій: природних, культурно-історичних, оздоровчих, спортивних об'єктів, об'єктів відпочинку
		Внесок рекреації і туризму у регіональний ВВП	Обсяг послуг, наданих підприємствами рекреаційної сфери Доходи від експлуатації готелів та інших місць для короткотермінового проживання Сума продажної вартості путівок санаторно-курортних та оздоровчих закладів Платежі до бюджету суб'єктів туристичної діяльності. Платежі до бюджету готелів та інших місць для короткотермінового проживання	Залучення іноземних інвестицій Зростання плати за отримання дозволу на діяльність в СЕЗ Рівень тіньової економіки Місце сплати податків туристичними та рекреац. організаціями, готелями та закладами перебування (облік доходів і витрат

Продовження таблиці 1				
	Моделі споживання і виробництва	Інтенсивність використання матеріальних ресурсів	Питомі витрати енергоресурсів. Стан мінерально-сировинної бази (загальна кількість родовищ і тих, що розробляються)	Застосовувані технології видобування матеріальних ресурсів. Способи споживання матеріальних ресурсів .
		Нагромадження промислових і побутових відходів	Обсяги утворення та використання вторинної сировини і відходів виробництва.	Місце розташування полігонів з ліквідації твердих побутових відходів та промислових відходів виробництва.
		Нагромадження небезпечних і радіоактивних відходів	Наявність відходів I–III класів небезпеки у спеціально відведених місцях або об'єктах та на території підприємств за класами небезпеки. Обсяги утворення відходів I–III класів небезпеки за класами небезпеки. Основні показники поводження з відходами I–III класів небезпеки	Технологія виробництва та утилізації. Дотримання підприємствами технологічного режиму експлуатації пилогазо-водоочисного устаткування. Темпи впровадження сучасних технологій очищення викидів

Структуризація економічних індикаторів, визначення статистичних показників та факторів, які впливають на значення показника, уможливають здійснення оцінки економічного стану регіону, що дасть змогу визначити рівень досягнення ним сталого розвитку. ВВП на душу населення безпосередньо не визначає рівня досягнення сталого розвитку, проте є дуже важливим мірилом для економічних та еволюційних аспектів сталого розвитку. Як єдиний зведений показник економічного зростання, він є найвагомим комплексним показником, що відображає різні аспекти економічного стану. Розрахунок динаміки рівня загального виробництва товарів і послуг на душу населення свідчить про темпи зростання доходу на душу населення та збільшення швидкості використання ресурсів. Компоненти індикатора відображають також участь економіки у міжнародній співпраці[5]. Лібералізація торгівлі може здійснити позитивний вплив на сталий розвиток завдяки стимулюванню диверсифікації економіки, підвищенню ефективності розподілу ресурсів і заохоченню передавання інноваційних технологій. Проте, з іншого боку, вона може призвести до збільшення і нестійкого використання ресурсів, коли екологічні витрати виробництва не повністю включені і не відображаються у ринкових цінах. Внесок рекреації і туризму у ВВП залежить передусім від регіональної політики та визначення нею пріоритетних галузей

розвитку. Внесок рекреації і туризму також залежить від природно-ресурсного потенціалу, яким володіє територія, та можливості залучення рекреантів і туристів. Не менш важливим фактором є технологія рекреаційного процесу: від залучення природних, рекреаційних і туристичних ресурсів до моменту надання рекреаційних і туристичних послуг. Додатковим фактором розвитку сфери рекреаційних і туристичних послуг в регіоні має стати державна політика стимулювання через встановлення додаткових пільг[6]. Результатом надання пільгових режимів об'єктам туристично-рекреаційного комплексу будуть успішні показники розвитку рекреаційної і туристичної галузі, значні суми залучених іноземних інвестицій, а також інтеграція в світове співтовариство та зарахування їх до провідних туристичних країн. Індикатор інтенсивності використання матеріальних ресурсів лежить в основі політики підвищення ефективності використання сировини з метою збереження природних ресурсів та зменшення деградації навколишнього середовища в результаті первинного виробництва, обробки матеріалів, виготовлення і розміщення відходів.

Отже, визначення економічних індикаторів є першим кроком у реалізації регіональної стратегії сталого розвитку. Проте вони не дають повного уявлення про стан території регіону. Для комплексного дослідження потрібно, на нашу думку, визначити соціальні й екологічні критерії сталого розвитку та вивести інтегральний показник сталого розвитку рекреаційних територій регіону в кожному напрямі.

Список використаних джерел: 1. Indicators of Sustainable Development: Guidelines and Methodologies. Third Edition. United Nations. New York, 2007, 2. Indicators of Sustainable Development: Guidelines And Methodologies [http://www.un.org], 3. Indicators of Sustainable Development [http://www.ess.co.at]. 4. Зайцева Л. Оцінка сталості розвитку економіки регіону [http://www.uapa-dlc.org.ua/ukrmisto/1/n1g2s4.htm]. 5. Пурог О.В., Катан Л.І. Сталій соціально-економічний розвиток України в умовах формування інвестиційної політики держави // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону Вип. IV, Т.2. – Івано-Франківськ, 2008. 6. Черчик Л.М. Оцінка рівня привабливості розвитку рекреаційного природокористування для регіонів України. – Луцьк: Видавничий центр ЛДТУ, 2006. – 120 с.